

Az életrajzát olvasva elsőként az merült fel bennem, hogy tulajdonképpen hogyan szólíthatom: Tanár Úr, Igazgató Úr, Szerkesztő úr vagy esetleg Művész Úr? Minek tartja magát elsődlegesen?

Leginkább annak örülök, ha tanár úrnak szólítanak. Nemcsak azért, mert leghosszabb ideig ezt a hivatást műveltem, sőt ma is végzem, hanem mert ezzel a többi tevékenységem is érintkezik. 2005 óta vezetem azt a kutatóintézetet, amely a református oktatás és nevelés történetével foglalkozik. Tagja vagyok a Gerundium című folyóirat szerkesztő bizottságának, amelyben a felsőoktatás történetéről szóló tanulmányok jelennek meg. Két éve igazgatom a Kollégium Közgyűjteményeit, melyek iskolai gyűjteményekből jöttek létre vagy azok múltbeli emlékeit gyűjtik. A reformáció 500. évfordulójára unokahúgommal írtunk egy drámát Menekülők címmel, amellyel megnyertünk egy pályázatot, s a darab egy éven át ment a Csokonai Színházban. Elnöke vagyok a Kollégium Baráti Köre egyesületnek is, amely iskolánk öregdiákjait fogja össze. Ezek a tevékenységek a Kollégium és az iskolaügy fogalmában találkoznak össze, így tehát leginkább tanárnak tartom magam.

Negyven éve tagja gimnáziumunk tanári karának. Milyen tapasztalatokat szerzett pályafutása során? Van-e olyan folyamat, tendencia, amit kirajzolódni lát a gimnázium történetében?

Az én nemzedékem még a kommunizmus időszakában végezte az egyetemet és került a tanári pályára. Erről a korról manapság gyakran leegyszerűsítve úgy beszélnek, hogy az egy életteret, diktatórikus korszak volt. Ez egyrészt igaz, hiszen a kommunizmus kezdetén, a második világháború utáni években valóban államosították az iskolákat, az egyházat beszorították a templom falai közé, s a debreceni Refi fehér hollóként egyedül képviselte az egész Kárpát-medencében a református közoktatást. Másrészt amikor 1983-ban a pályára kerültem, már felpuhulóban volt a diktatúra. A diákok nyitottak voltak minden újra, éheztek a hiteles információkat. Rendkívül aktív élet folyt a tanórákon kívül az önképzőkörben, a színjátszókörben, a Kántusban. Gyakran és szívesen mentünk gyülekezeti kiszállásokra. A csendes napokat nem teherként élte meg az ifjúság, hanem maga követelte ki, hogy kiket hívjunk meg szolgálni. Az evangelizációs istentiszteletek utáni nem kötelező beszélgetéseken olykor éjjel 11 órakor még tele volt a Díszterem. Jó volt tanítani ebben az időben, mert azt éreztük, hogy kifelé megyünk valamiből, amitől szabadulni szeretnénk, a szabadság irányába, és ebben a mi iskolánknak is meghatározó szerepe lehet.

Ez a lendület kitartott még az 1990-es években is, de aztán lassan a ránk tört szabadsággal együtt minden megváltozott. Örömteli dolog volt, hogy új református iskolák alakultak, határainkon innen és túl. Ezeknek a szervezői kezdetben gyakran látogattak meg bennünket, tanácsot kérni. Elindultak a ma is működő református tanulmányi versenyek és egyéb rendszeres találkozások (cserediákság, református középiskolák találkozója, közös református tanévnyitó). Az az élmény, hogy nem vagyunk már egyedül, nekünk is lendületet adott.

Ugyanakkor mára az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Refi korábbi sziget-jellege egyre nehezebben tartható fenn. Az egész hazai oktatás komoly kihívások elé került az elmúlt két évtizedben, amelyektől mi sem függetleníthetjük magunkat. Csak a legszembetűnőbb problémákat említem, amelyekből továbbiak következnek.

Igen nagy a túlterhelés, hiszen tanárnak és diáknak magas az óraszám. Ez nem mai jelenség különben, a nyolcvanas évek elejéig nyúlik vissza, amikor bevezették az iskolákban a szabad szombatot. Azóta öt nap alatt akarjuk megtanítani azt, ami az én diákkoromban hat nap alatt is alig ment már, sőt mivel az ismeretek mennyisége azóta folyamatosan és egyre gyorsabban növekszik, újabb tantárgyak és tárgykörök jelentek meg az oktatásban (informatika, média, társadalomismeret). Ehhez jöttek az egymást váltó, szinte a kipróbálás fázisában meg is szűnő oktatási reformok és tankönyvek. És végül globális kihívásként előbb

megjelent a kereskedelmi televíziózás, majd a személyi számítógép és az internet, végül a mobiltelefon. Az iskola, amely könyvalapú kultúrájával az 1990-es évekig a fiatalok számára a legfontosabb információforrás volt, ma fuldokolva igyekszik beemelni gyakorlatába a technika új eszközeit, miközben az alapvető szövegértési, olvasási, számolási, logikai készségekkel egyre nagyobb a gond.

A helyzet súlyos, de a történelem arról is tanúskodik, hogy az ember végül minden válságra képes volt megtalálni a megoldást. Az oktatás helyzete is rendeződik majd, de most még egy átmeneti, szinte sokkos állapotban vagyunk. A feladat kettős: a diáknak egyrészt elemi készségeket kell elsajátítania, amelyek továbbra is leginkább az évszázadokon át kipróbált módszerekkel közvetíthetők (kézírás, memoriterek stb.), másrészt ezzel párhuzamosan kell a legmodernebb informatikai ismereteket és azok gyakorlati alkalmazását megtanulnia. E kettős kihívás leküzdésére egyetlen kiút látszik, a nagykorúság határát ki kellene tolni 18-ról 20-22 éves korra, s ezzel a közoktatásban töltött időt is meg kellene toldani pár évvel. Így lehetne a megnövekedett tananyagot, a diák életkorának megfelelően, adagolni. Csak így tudja a jövő iskolája, a mostaninál lassabb tempóban, de a mainál több sikerélményt és örömet nyújtva, teljesíteni az előtte tornyosuló feladatokat. Tudom, hogy ehhez több tanteremre, több tanárra és több pénzre van szükség, de ha egy társadalom nem fordít a jövőjére elegendő anyagi forrást, öngyilkosságot követ el. A zsoldárainkat fordító Szenci Molnár Albert a 16. század végén alig múlt 15 éves, amikor a Debreceni Kollégiumban befejezte gimnáziumi tanulmányait és nyugat-európai egyetemekre ment ismeretét bővíteni. Kétszáz esztendővel később Kölcsey Ferenc 13 év alatt végezte el ugyanitt elemi, gimnáziumi és főiskolai tanulmányait, s 19 évesen ügyvédjelölt lett. Ehhez a 19. század közepe óta egy diáknak legalább négy esztendővel többet kell eltöltenie az iskolapadban. Talán eljött az ideje, hogy ha nagy áldozatok árán is, de újra radikálisan megváltozzék az oktatás szerkezete.

A fogyasztói társadalom és a technológia fejlődése mellett manapság mintha egyre kevésbé lenne fontos a humán műveltség. Ön szerint mi a szerepe napjainkban a humán műveltségnek?

A humán műveltség rólunk, emberekről szól. E nélkül nincs oktatás és nincs kultúra, mert ez mindennek az alapja. Ma, az internet világában látszólag visszaszorul, vagy még inkább felhígul ez a műveltségelem, de mivel az embernek elemi igénye van a szépre, a jóra és az igazra, én hiszek a humánumban és az azt hordozó műveltségben. Ki fogja az harcolni újra a maga igazát. Érzésem szerint közelébe értünk már a digitális csömörnek.

Mit üzenne a napjainkban Gimnáziumunk padjait koptató diákoknak?

Az elmondottak miatt nem könnyű ma diáknak lenni, a Refiben sem. De hát mikor volt könnyű? Ha visszalapozunk a történelemben, s megnézzük, mi mindennel küszködtek elődeink, akár az oktatást illetően is, akkor bizony visszább fogunk a panaszainkból, mert minden nehézség ellenére, ekkora lehetőségek a műveltségszerzés, a nyelvtanulás, az utazás terén sosem voltak adottak nagy tömegek számára, mint manapság. Csak hát élni kell tudni ezekkel a lehetőségekkel!

Ezt a beszélgetést a Nagyhét első napján folytatjuk, Húsvétra készülünk, s a feltámadás ünnepe azt is üzeni nekünk, hogy minden helyzetben van lehetőség az újrakezdesre. A mulasztásainkból, tévedéseinkből, a hanyagságainkból származó lemaradás sosem végzetes, fel lehet és fel kell emelkedni a mélységből, amire ezernyi példa van iskolánk történetében is.

Az ember arca úgy van megalkotva, hogy akaratlanul is a fényt keresi. A Kollégium Oratóriumának egyetlen tárgyiasított szimbóluma van: a szószék mellvédjére faragott napkorong, ami a legegységesebb és legősibb fény-szimbólum, s nyilván azért került az imaterembe, mert Krisztus-jelkép is. A legtöbb, amit egy refis diák magával vihet Debrecenből, az a bizonyosság, hogy „Krisztus feltámadott, valóban feltámadott.”

De hát ez már egy másik beszélgetés tárgya lehetne.

(Sipos Anna 11.B)

